

Britt-Marie Lennartsson

ASKOME KYRKOGRÅRD

Askome socken, Falkenbergs kommun

RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2021:33

Stiftelsen Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland.

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2021.

Kulturhistorisk dokumentation och bevarandeplan 2021.

Bild framsida: Kvarter B på Askome kyrkogård.

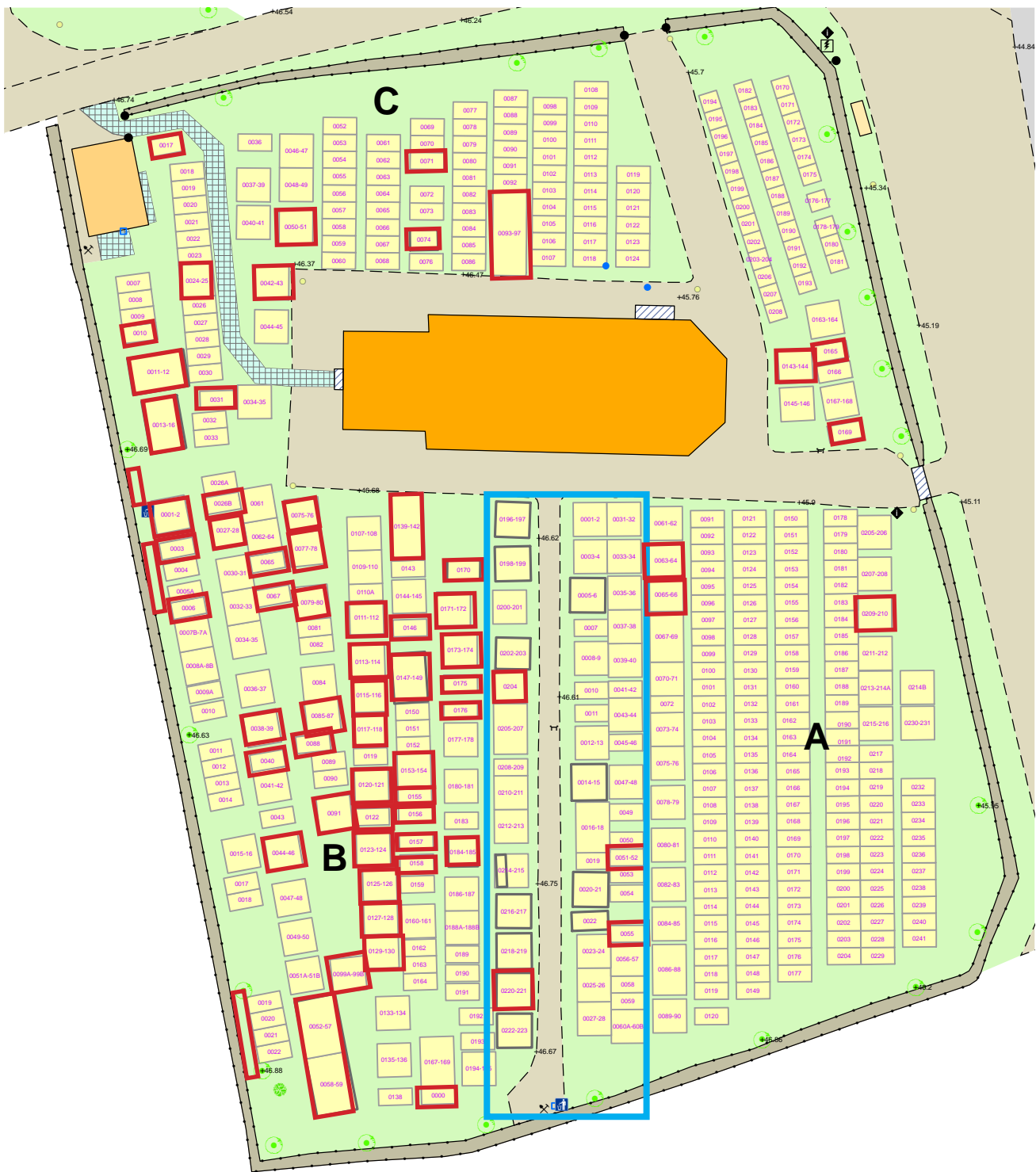
Foto: Britt-Marie Lennartsson. (Filmmnr. 2021-20).

Grafisk form: Anders Andersson.

Layout: Britt-Marie Lennartsson

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Diarienummer 2020/215.

Askome kyrkogård, uppmätning, Metria 2019. Kulturgravar och värdefulla karaktärsområden är inritade.

INNEHÅLL

Inledning	6
Metod	6
Syfte	7
Historik	8
Askometrakten och kyrkans plats i landskapet	8
Askome kyrka	9
Övriga byggnader	10
Askome kyrkogård	11
Arkeologi	12
Placering och omgivningar	13
Omgärdning och entréer	14
Vegetation	15
Planform och gångvägssystem	16
Övriga byggnader	17
Gravkvarterens karaktär	18
Övrigt	21
Gravvårdar på Askome kyrkogård	22
Sammanfattande karakteristik	27
Kulturhistorisk bedömning och bevarandeförslag	28
Lagstiftning	28
Bevarandeförslag	30
Källor	34
Bilaga 1. Kulturgravar och värdefullt karaktärsområde	35
Kulturgravar och värdefullt karaktärsområde - kvarter A och B	36
Kulturgravar och värdefullt karaktärsområde - kvarter C	37
Bilaga 2. Kulturgravar - Tabell	38
Rapporter från Kulturmiljö Halland 2021	49

INLEDNING

Kyrkomiljön är ofta bygdens äldsta kulturmiljö. Kyrkogårdar och begravningsplatser representerar ett religiöst och kulturellt arv men har även ett stort miljöskapande värde för den omgivande bygden.

Kulturmiljölagen säger att kyrkogårdar skall bevaras och vårdas så att deras kulturhistoriska värde inte förvanskas eller förändras. En bevarandeplan för kyrkogården ger möjlighet till kunskap och inblick i kyrkogårdsmiljön, dess historia. Den ska precisera kulturhistoriska värden i syftet att verka som underlag och vägledning för pastoratets eget arbete för framtida skötsel och planering av kyrkogården. Den kan även vara till hjälp i kontakten med allmänhet och myndigheter.

Bevarandeplanen är ett rådgivande underlag. Även ändringar som är i linje med en bevarandeplan kräver tillstånd från länsstyrelsen enligt Kulturmiljölagen kapitel 4.

Denna bevarandeplan är utförd av Kulturmiljö Halland, Hallands Kulturhistoriska museum på uppdrag av Falkenbergs pastorat. Fältarbetet och arbetet med analys och rapport utfördes under hösten 2020 av bebyggelseantikvarie Britt-Marie Lennartsson.

Metod

Metoder, inventeringsblanketter samt diskussioner kring bevarandefrågor och åtgärdsförslag togs fram för Göteborgs kyrkogårdar på 1990-talet av Göteborgs kyrkogårdsförvaltning i samarbete med Göteborgs stadsmuseum. Dessa har länge verkat som ett viktigt underlag för Kulturmiljö Halland vid utarbetandet av en metod för Halland. Även Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar, utgiven av CGK, Centrala Gravvårdskommittén 2007, har varit grundläggande.

Kyrkogården som helhet har inventerats, beskrivits och fotograferats beträffande anläggningsår, utvidg-

ningar och andra förändringar samt kyrkogårdens plats i landskapet, närmaste omgivningen, byggnader, gångsystem, vegetation och gravkvarter.

Varje kvarter har också inventerats, beskrivits och fotograferats beträffande omgärdning, ingångar, vegetation, planform, gångsystem, nutida prägel, gravvårdstyper, material, byggnader och eventuella fornlämningar noterats. Detta har sammanfattats till en övergripande karaktärisering av kvarteret. Omgärdning och gångsystem berättar om kvarterets gränser och inre struktur. Vegetation i form av till exempel träd och busksorter bidrar också till information om struktur, uppbyggnad av kyrkogården, årsringar och andra tiders ideal. Genom att beskriva de gravvårdstyper som förekommer inom kvarteret kan det också sättas in i ett tidsmässigt sammanhang. Gravvårdarnas ålder och arkitektoniska utformning ger kunskap om hur kvarteret anlagts och förnyats. Sist görs en helhetsbedömning av kvarterets kulturhistoriska värde för att sätta kvarteret i relation till andra gravkvarter.

Den selektiva gravvårdsinventeringen är en fördjupning av kvartersinventeringen. Inventeringen omfattar enbart gravvårdar ute på kyrkogården. Eventuella gravar och vårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan har oftast stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Det är i urvalet av värdefulla gravvårdar som den stora metodförändringen gjorts. Under senare år har ett omfattande arbete påbörjats med att prova stabiliteten av alla gravvårdar på kyrkogårdarna. Detta har lett till att ett stort antal gravvårdar fått läggas ned, vilket förändrat kyrkogårdens landskap och karaktär. I samband med detta har Falkenbergs pastorat önskat en ny urvalsmetod då endast klass 1-gravar kan säkerställas när gravrätten återfaller till upplåtaren, medan övriga inte får ett reellt skydd. Den nya urvalsmetoden

CGK: s urvalskriterier

CGK har tagits fram en urvalsvärdering med tre klasser; Klass 1 – mycket värdefulla, omistliga, juridiskt skyddade genom Kulturmiljölagen, Klass 2 – värdefulla som kan återupplåtas, men kan tas bort utan tillstånd, Klass 3 – övriga.

Det pågår en diskussion inom Svenska kyrkan att det bara är de i klass 1 som har ett skydd och kan påverkas i planeringen av kyrkogårdens vård och underhåll. I denna kulturhistoriska dokumentation har därför bara klass 1-gravar pekats ut.

Klass 1/Mycket värdefull utgörs av gravvårdar med stort kulturhistoriskt värde som skall bevaras när gravrätten upphör. De får inte återanvändas och bör bevaras på ursprunglig plats i ursprungligt skick. Om de redan flyttats bör de placeras så att deras bevarande tryggas. Klass 1-gravar är först och främst värdefulla genom sin ålder, vilket ofta innebär att de också är lokalt och hantverksmässigt producerade. Alla vårdar och inramningar av gjutjärn och smide är också av högt värde då de är en försvinnande liten rest av en unik konstruktionsperiod. Överlag är inramningar av gravvårdar av högt värde, framför allt buxbomsinramningar och stenstaket, medan mer ordinära stenramar snarast kan tillföras värdefulla områden. Till klass 1 kan även vårdar höras med ett högt eller unikt konstnärligt helhetsutförande.

innebär att endast klass 1 gravar pekats ut. Då det nu bara finns en bevarandeklass kallas dessa Kulturgravar. Utpekade kulturgravar har förts in i en tabell med gravnummer, ett foto, gravvårdens text, uppgift om motiv till värderingen samt ev övrig information, se bilaga 2.

Urvalet och kriterier för kulturhistorisk värdering av gravvårdar har dock fortfarande sin utgångspunkt i den klassificering som Centrala Gravvårdskommittén, CGK, presenterat i skriften *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar*, 2007. Även av erfarenheter från tidigare utförda värderingar på kyrkogårdar runt om i Halland ligger till grund för urval och värdering.

En rundvandring hölls på plats på Askome kyrkogård i september 2020 tillsammans med representanter för Askome hembygdsförening.

Kulturmiljö Halland har utvecklat en förenklad blankett/tabell för urvalet av värdefulla gravvårdar som finns som en bilaga sist i rapporten. De utvalda gravvårdarna och miljöerna har markerats på en karta framtagen av Metria 2019.

Källor och litteratur

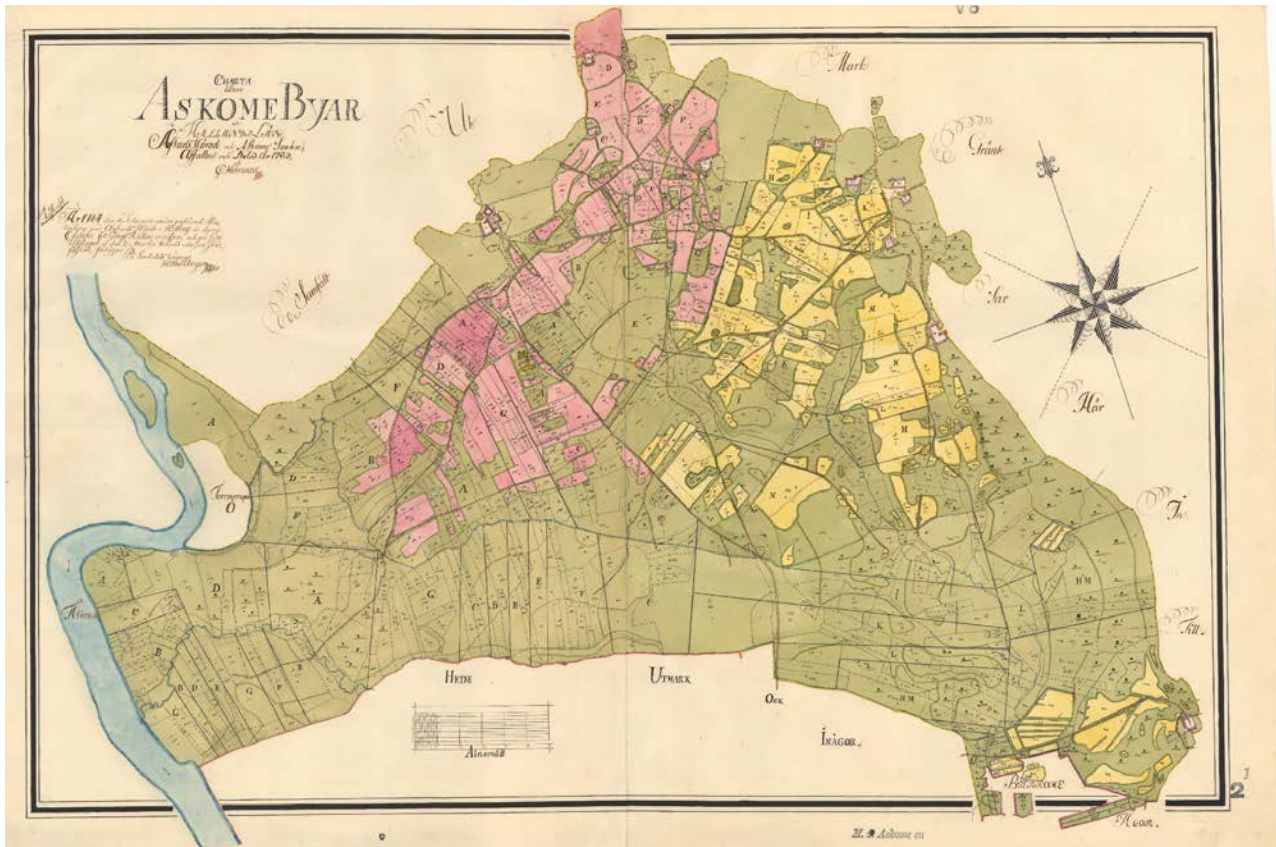
Information om kyrkogårdar, gravstenar och kulturhistorisk dokumentation m.m. har hämtats från Centrala Gravvårdskommitténs *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar*, Sveriges Stenindustriförbunds handbok om Gravvårdar i natursten samt *Kyrkogårdshandboken* utgiven av SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Information om Askome socken, kyrka och kyrkogård kommer från Boken om Askome, utgiven av Studiecirkeln Hemsöcken Askome, från 1957 samt Bror Jansson skrift om Askome kyrka från 1960. Information har även hämtats från Kulturmiljö Hallands arkiv. Det finns även en rad digitala arkiv på internet som bidragit med information. Riksantikvarieämbetets Fornsök ger information om vilka fornlämningar som finns i området. Riksantikvarieämbetets har även ett digitalt arkiv för foton, bland annat på kyrkor och kyrkomiljöer som heter Kulturmiljöbild. Lantmäteriet har även digitaliserat sina historiska kartor, vilka kan ge en viss information om hur kyrkogårdar sett ut vid olika tillfällen. Äldre foton har hämtats från Digitalt museum som är en gemensam söktjänst med samlingar från landets olika museer, och som är tillgänglig på Internet. Foton på Halländska kyrkor och kyrkogårdar finns främst på Hallands kulturhistoriska museum och Hallands konstmuseum.

Inget arkivmaterial finns i församlingsarkivet, då detta flyttats till landsarkivet i Lund. På grund av pandemin pågick under arbetet med denna rapport, fanns det ingen möjlighet att besöka arkivet. Antikvariskt topografiska arkivet på Riksantikvarieämbetet har en mängd material om kyrkorna och ibland även kyrkogårdarna. För Askomes del fanns endast en ritning på ekonomibyggnaden.

Syfte

Syftet med gravvårdsinventeringen är att ge ökad kunskap om intressanta vårdar och att öka förståelsen och kunskapen om olika exempel på vanliga och ovanliga gravvårdar som finns representerade på kyrkogården. Det främsta syftet är dock att säkerställa ett bevarande av de mest värdefulla gravvårdarna som kan berätta om historien om Askome och kyrkogården.

Storskifteskarta över Askome byar. 1783. Lantmäteriet.

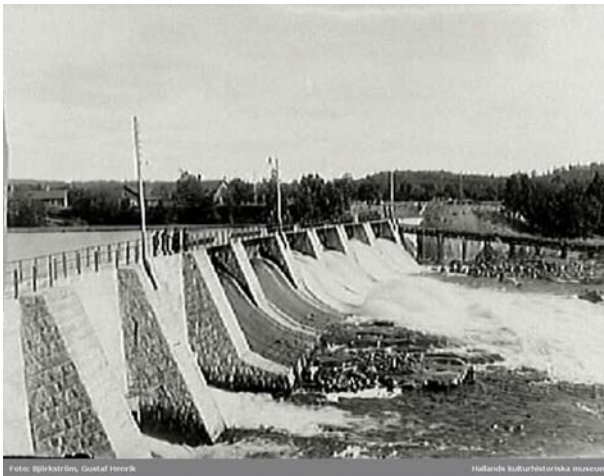
HISTORIK

Askometrakten och kyrkans plats i landskapet

Askome kyrka och kyrkogård ligger i Ätradalen, ungefär 2 mil nordost om Falkenberg, i ett riksintresse för kulturmiljövården enligt Miljöbalken; [N 19]. Ätradalen präglas av ett väl hävdad odlingslandskap med gamla kommunikationsstråk. Området har varit befolkat länge vilket påvisas genom att Ätradalen är ett av Hallands fornlämningstätaste områden från alla förhistoriska perioder. Här finns bl.a. ett stort antal gravfält och andra gravtyper, flera av monumental karaktär. På slätterna söder om Askome kyrka finns flera i forntida gravar, en hög och gravfält. Även norr om kyrkan nära Stomma kulle finns flertalet fornlämningar.

Landskapet präglas också av 1800-talets agrara revolution och välståndet som följde utvecklingen. Här finns medeltida och nygotiska kyrkor, välbevarade herrgårdsmiljöer och en stor andel 1800-talsbebyggelse.

Askome kyrka ligger på en medeltida kyrkplats i gränslandet mellan ett böljande jordbrukslandskap och

Yngeredsforsdammen 1917. Foto: Gustaf Björström, Hallands Kulturhistoriska museum.

kuperade skogsbygder. Kyrkbyn ligger vid en vägkorsning med vägar från tre håll: Vessige i söder, Okome i norr som strax norr om kyrkan delar sig mot Krogsered och Sjönevad i öster. Längs kyrkogårdens norra sida finns en mindre väg till gården Kungsbacka närmare Ätran i väster. Det finns ingen tydlig kyrkby runt kyrkan men det finns några gårdar och villor av olika ålder i den närmaste omgivningen och på andra sidan vägen längs kyrkogårdens norra sida ligger ett sentida församlingshem.

Ätran flyter förbi kyrkan några hundra meter österut. Ungefär en kilometer norrut ligger Ätraforsdammen, även kallad Askomedammen, som utgör norra gränsen av socknen. Ett antal gårdar i Askome lades under vatten vid byggandet av dammen. En station längs Pyttebanan mellan Falkenberg och Limabacka anlades vid Ätrafors 1894. Här fanns redan en del industrier och stations- och industriorten Ätrafors började växa fram i skärningspunkten mellan socknarna Askome, Ljunby, Köige och Okome. Kraftverk började anläggas under tidigt 1900-tal i anslutning till dammen.

Jordbruket var dock den dominerande näringen. Ätran bidrog till en andra viktiga näringar; laxfiske och under 1800-talet även flottning av virke från Västergötland ned till sågverket i Falkenberg. I socknen fanns också skola, affär, skraddare och en liten skoindustri. Socknen hade troligen störst folkmängd runt 1885 med 453 personer. Den stora emigrationen till Amerika men även utflyttningen till städer i Sverige, bidrog till en befolkningsminskning som inte ens framväxten av orten Ätrafors kunde ändra.

Askome kyrka

Det har funnits en kyrka i Askome på samma plats sedan medeltiden. Den medeltida kyrkan ersattes av en träkyrka i mitten av 1500-talet. Den nuvarande kyrkan uppfördes på initiativ av kyrkoherden Johan Christoffer Kjerrulf, vars initialer pryder södra fasaden invid ett inmurat solur. Kyrkan ritades och byggdes 1779-80 av murmästare Johan Friedrich Röhr från Falkenberg. Den vitputsade stenkyrkan består av ett rektangulärt långhus med tresidigt avslutat korparti åt öster. Stentornet i väster byggdes 1804 och ersatte då ett fristående klocktorn söder om kyrkan. Kyrkobyggnaden täcks av ett plåttäckt brutet sadeltak, valmat över koret, och tornet kröns av en karnisvängd huv med lanternin. Exteriören är relativt välbevarad sedan byggnadstiden och kyrkan är en av få gustavianska kyrkor i Halland.

Askome kyrka 1918. Foto: Sigfrid Gunnäs. ATA.

Kyrkans torn byggdes 1804. Foto: Tom Manhof, 1989. Hallands Konstmuseum.

Det vitputsade salsformade kyrkorummet präglas av byggnadstiden samt av äldre inventarier i barockstil. Predikstolen från 1600-talets början troligen och härrör från slottskyrkan i Halmstads slott. Den köptes och sattes in i Askome kyrka 1780. Altaruppsatsen är tillverkad i Danmark, troligen på 1620-talet och flyttades troligen med från den gamla träkyrkan till den nuvarande. Den och dopfuntsbaldakinen från 1600-talet återinsattes i kyrkorummet efter renovering 1963. Långhusets trätunnvalv försågs 1789 med en karaktärskapande takmålning av kyrkomålaren Johan Christoffer Weissstern från Göteborg som även målade läktarbröstningen. Det invändiga måleriet framtog 1921 efter att ha varit övermålat. Samma år tillkom den nuvarande öppna bänkinredningen. Dopfunten i trä och psalmnummertavlan är från 1700-talet och orgelfasaden installerades 1848.

Ritning över nytt församlingshem vid Askome kyrka. Ritning av Frans Andersson, Falkenberg. Kulturmiljö Hallands arkiv.

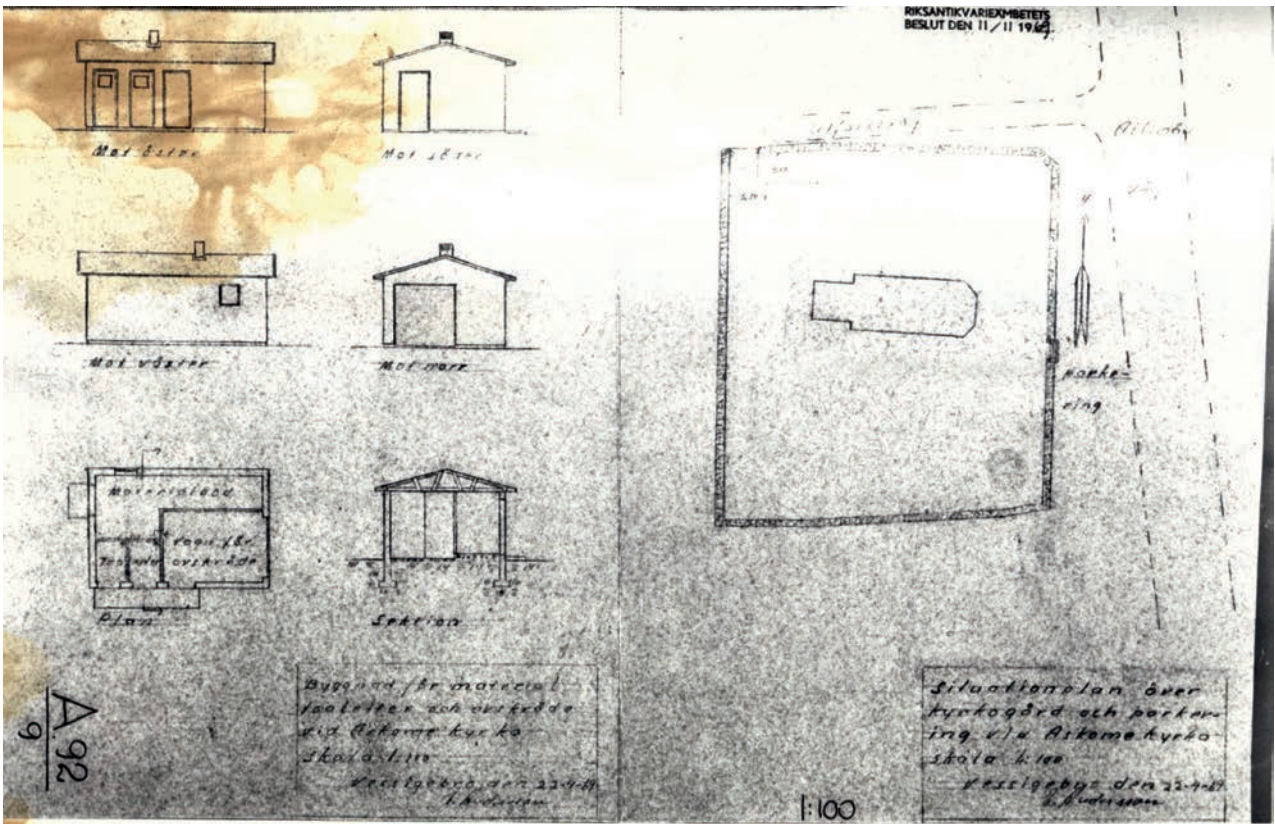

Övriga byggnader

Ekonomibyggnaden byggdes i kyrkogårdens nordvästra hörn efter att ritningar upprättade av en Andersson, Vessigebro, och som godkänts av Riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen 1969. Placeringen diskuterades en del och bland andra Riksantikvarieämbetet förordade en placering utanför kyrkogårdsmuren i nordväst. Huset byggdes dock innanför murarna men i det nordvästra hörnet. Huset skulle innehålla en materialbod, två toaletter och ett rum för avskräde. På samma ritning finns också angivet att parkeringsplats skulle anläggas längs kyrkogårdens östra sida.

Från 1980 finns en handling som anger att man i samband med restaurering av kyrkan även skulle bygga om ekonomibyggnaden. På dagens byggnad har en dörr till ett av de två toaletterna bytts till ett fönster. Kanske var detta en av förändringarna.

Församlingshemmet byggdes under tidigt 1990-tal efter ritning av Frans Andersson, Falkenberg, daterad 1992-12-15. Få ändringar har gjorts på församlingshemmet sedan byggnadstiden.

Ritning över ny ekonomibyggnad vid Askome kyrka. Ritning av (svåräst namnteckning) Andersson 1969-04-22, Vessigebro. ATA.

Askome kyrkogård

Få källor berättar om Askome kyrkogårds historia. Då det funnits en kyrka på platsen sedan medeltiden har det sannolikt funnits en kyrkogård lika länge.

På storskifteskartan från 1783 finns kyrkogården inritad med en avgränsande mur. Kyrkogården tycks ha ungefär samma form som idag men med något rundade hörn. Dessa rundade hörn finns kvar mot landsvägen i öster men är mer rätvinkliga i dagens kyrkogård mot väster. Det finns något som ser ut att vara en långsmal byggnad markerat längs den norra muren, nära det östra hörnet. Det skulle kunna vara ett kyrkstall. Söder om kyrkan stod ett fristående klocktorn. Denna byggnad finns inte kvar på laga skifteskarta från 1815. På denna är dock de västra hörnen av kyrkogården avfasade men inte de mot landsvägen i öster. Det fristående klocktornet är fortfarande inritat på kyrkogårdens sydvästra hörn trots att kyrkans torn skulle ha byggts cirka tio år tidigare.

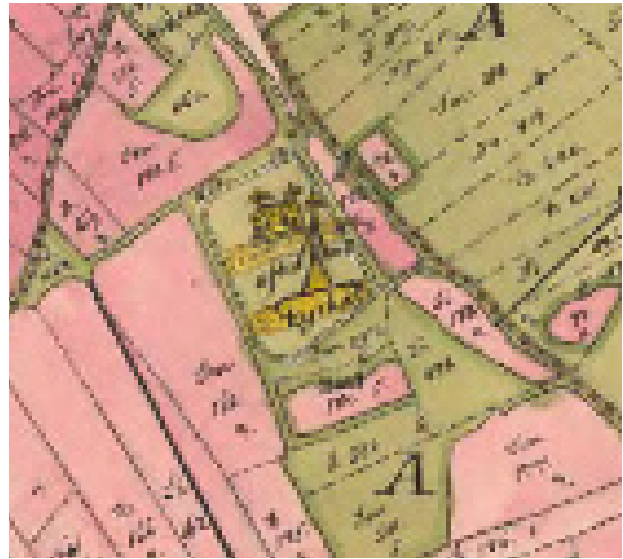
Kyrkogården syns även på den ekonomiska kartan från 1921-25. Kartan visar dock syns inga detaljer utan bara formen.

Det finns flera mycket gamla gravvårdar som visar på kyrkogårdens långa historia. De har samlats ihop och står längs den västra muren. Bland annat finns en stor gravhäll i granit från 1690, den äldsta gravvården på kyrkogården, över befallningsman Helge Bengtsson på Överås.

På fotot från 1918, se sidan 9, syns knappt några gravvårdar runt kyrkan. Endast några lutande stenvårdar sticker upp ur gräset. Vad detta beror på är svårt att säga. Kanske hade det genomförts en större omplanering eller utjämning av marken.

1992 anlades ett urngravsområde i den östra delen av kvarter C.

Trädkransen runt kyrkogården hade med tiden blivit i dåligt skick. 2016 ansöktes om tillstånd till trädvårdsarbeten då fanns nio döda träd i trädkransen, de flesta almar. Dessa skulle tas bort och ersättas med inhemska trädsorter såsom ek, skogslönn eller skogslind. Inom två år efternedtagningen skulle återplantering ske.

Utsnitt av kyrkan ur Storskifteskartan över Askome byar, 1783, se sid 6. Lantmäteriet.

Ekonomisk karta 1920-talet, utsnitt över Askome. Lantmäteriet.

Gravfält med resta stenar, vid landsvägen söder om Askome kyrkogård. Raä Askome 5:1, 6:1 m.fl.

Arkeologi

Där församlingshemmet byggts fanns en boplatzlämning med två stolphål, Raä Askome 43:1. Norr om församlingshemmet hittades en skafthålsyxa av grönsten någon gång på 1930-talet vid plöjningsarbeten, Raä Askome 30:1. På slätterna söder om kyrkan finns flera fornlämningar i form av en hög, gravfält och gravar. Även norr om kyrkan, nära Stomma kulle, finns flertalet fornlämningar.

Gravhög sydväst om kyrkan. Raä Askome 7:1.

BESKRIVNING AV DAGENS KYRKOGRÅRD

Placering och omgivningar

Askome kyrkogård ligger väl synlig i ett centralt läge i ett öppet slättlandskap. Markerna är uppodlade med gårdar utspridda i landskapet. Slätten kantas av skogklädda kullar vilket tydligt åskådliggör gränsen mellan det mer kustnära jordbrukslandskapet och inlandets skogslandskap. Förbi kyrkogården går Möllegårdsvägen mellan Vessigebro och Åtrafors. Nära kyrkan längs den förbipasserande landsvägen, Möllegårdsvägen, ligger några villor och enstaka gårdar. Församlingshemmet ligger strax nordväst om kyrkogården på andra sidan den lilla grusvägen ned till gården Kungsbacka. Åtrans slingrande åfåra ligger några hundra meter västerut, dold av en lummig trädridå.

Längs kyrkogårdens östra sida finns en grusad parkeringsplats och utanför det nordöstra hörnet finns en busshållplats med väntkur byggd av sjöstensplattor.

Vy mot Askome kyrka från landsvägen från norr (bilden till höger) och från söder (bilden nedan).

Vy från kyrkogården ut över fälten i öster.

Överst: Huvudgrinden i väster mot parkeringsplatsen.
Ovan: Den lilla enkelgrinden vid ekonomibygnaden.
Nedan: Dubbelgrinden mot norr.

Omgärdning och entréer

Kyrkogården inhägnas av en kallmurad stenmur med varierad höjd. Den är högre i öster mot landsvägen men knappt en meter i väster mot de omgivande åkrarna. Innanför muren finns resterna av en trädkrans, vilken tunnats ut betydligt bland annat till följd av almsjukan. Trädkransen är dock relativt intakt mot norr och söder medan det endast återstår ett träd längs den östra sidan.

Det finns tre ingångar till kyrkan. Huvudingången ligger mot parkeringsplatsen i öster. Här finns en äldre dubbel smidesgrind mellan stenstolpar krönta med runda stenklot. Innanför grinden finns en liten stentrappa upp till kyrkogården, som ligger något högre än marken utanför. Det finns även en äldre bred pargrind i smide på den norra sidan. Grinden sitter i grindstolpar av svartmålad metall. I det nordvästra hörnet, vid ekonomibygnaden, finns också en liten enkelgrind i samma stil som de andra grindarna. Den sitter i en grindstolpe av svartlackerad metall.

Vegetation

Kyrkogården har en sparsam vegetation. Innanför muren finns resterna av en trädkrans vilken tunnats ut betydligt bland annat till följd av almsjukan. Längs halva den östra och hela den norra sidan växer lönnar av varierad ålder. Den södra sidan har en mer enhetlig rad av höga äldre lönnar. Längs den östra sidan finns ett träd. Mot söder finns en gles rad av askar.

I övrigt finns få andra gröna inslag förutom de stora gräsytor som utgör gravkvarteren och växtlighet vid de enskilda gravplatserna.

Ovan till höger: Den glesa trädkransen längs kyrkogårdens västra sida.

Till höger: den vällagda muren och enstaka träd längs den norra sidan.

Nedan: i den sydöstra hörnet finns några höga äldre träd kvar i trädkransen.

Den stenlagda gången mellan grinden i nordväst och kyrkan.

Den grusade gången som delar av kvarter A från B.

Planform och gångvägssystem

Kyrkogården är nästan kvadratisk med avfasade hörn mot sydost och nordost, mot landsvägen. Kyrkan ligger rakt i väst-östlig riktning i den norra delen av kyrkogården. Se även planritningen på sidan 3.

Det finns ingen tydlig mittaxel genom kyrkogården vilket annars är vanligt. Kyrkogårdens kvadratiske form ligger något snett i förhållande till kyrkans riktning. De breda gångarna från grinden i öster och gången från kyrkan rakt söderut utgår vinkelrätt från kyrkan vilket gör att de genomkorsar kyrkogården nästan diagonalt. En gång mot den lilla smidesgrinden i norr följer istället kyrkogårdsmurens riktning. Gångarna är grusbelagda liksom ett brett stråk runt kyrkobyggnaden. Det finns även en liten gång lagd med sjöstensplattor med en mer slingrande dragning mellan ekonomibyggnaden och kyrkans ingång i västtornet.

Gravraderna ligger i stort sett raka rader i nordsydlig riktning. De utgår vinkelrätt från kyrkobyggnadens riktning eller följer närmaste kyrkogårdsmurs riktning.

Gången från grinden i väster som fortsätter runt kyrkan.

Övriga byggnader

Ekonomibyggnaden uppfördes i det nordvästra hörnet av kyrkogården omkring 1970. Det är en liten rektangulär byggnad med fasader av vit spritputs. Det flacka sadeltaket är täckt med pappschingel. Dörrar och portar är i trä och är brunmålade liksom fönstren.

Församlingshemmet ligger på en slät öppen tomt nordväst om kyrkogården. Tomten är gräsbeväxt. De stora grusade ytorna närmast byggnaden fungerar som parkering. Längs kanten finns en kallmurad stenmur. Här finns samma typ av gatlykter i äldre stil som på kyrkogården. Församlingshemmet är en typisk byggnad från 1980-90-talen, utförd som en låg länga på betonggrund med panelklädda fasader i rött med vita snickerier och ett sadeltak täckt av bruna takpannor.

Ekonomibyggnaden i kyrkogårdens nordvästra hörn.

Församlingshemmet nordväst om kyrkogården.

De två raderna längst i öster skiljs från övriga gravar i kvarteret av en bred tom gräsyta.

Ovan: Kvarter A från nordväst.

Nedan: De enhetliga raderna i den västra delen av kvarter A.

Gravkvarterens karaktär

Kvarter A

Kvarter A är ett stort, nästan kvadratisk kvarter sydost om kyrkan. Det omges av kyrkogårdsmuren och grusade raka gångar. Det består av en nästan plan gräsyta som sluttar svagt mot öster. Gravraderna ligger raka i nordsydlig riktning. Kvarteret är ganska glest belagt med stora tomma gräsytor mellan gravvårdarna.

Närmast landsvägen i öster finns några enstaka gravvårdar från 1960-, 1970-, 1990- och 2010-talet. Mittdelen av kvarteret är nästan tom.

Längs grusgången i väster finns en rad med tids- typiska gravar från 1940-50-talen i stram klassicistisk stil med låga breda vårdar i sten, en del med tillhörande stenram kvar. Därefter kommer några rader med efterkrigstidens låga, breda och enkla stenvårdar främst från 1960-80-talen. Gravarna på Askome kyrkogård är överlag vända mot öster men här står gravarna med baksidorna vända mot varandra, vilket blev vanligt runt mitten av 1900-talet. Detta gör att denna del av kvarter bildar en årsring från tiden kring 1950 både vad gäller planering av kyrkogårdskvarter som till gravvårdarnas utförande.

Kvarter B

Kvarter B är ett relativt stort, nästan rektangulärt kvarter i kyrkogårdens sydvästra hörn. Det omgärdas av kyrkogårdsmuren, en trädkrans i söder och enstaka träd i väster. Mot norr och öster finns grusade gångar.

Här finns större delen av kyrkogårdens gravar och också de flesta utpekade kulturgravarna, se bl.a. bilaga 1 och 2. Gravarna ligger i något oregelbundna rader. De östra raderna utgår vinkelrätt från kyrkans långhus medan de västligaste följer murens sträckning. Gravarnas ålder varierar stort liksom deras storlek och utförande. De flesta gravar är vända mot öster. Längs den östra gången finns en rad med gravar med bevarade stenramar. Sammantaget har därför detta kvarter en mer ålderdomlig karaktär. Längs den västra muren står också många ålderdomliga gravvårdar. Dessa har någon gång tagits bort från sina platser men i senare tid samlats ihop och återförts till kyrkogården. Här finns bland annat en mycket stor kvadratisk stenhäll med riklig inskription och som förr förvarades inne i kyrkan.

Längs den västra muren står många äldre gravvårdar.

Längs kvarterets östra sida finns flera stenramsgravar.

Större delen av kvarteret är inte belagt med gravar.

I den västra delen av kvarter C finns enstaka gravvårdar från tidigt 1900-tal.

Kvarter C

Kvarter C utgör den norra delen av kyrkogården. Det avgränsas av kyrkogårdsmuren och trädkransen samt kyrkan i söder.

Kvarteret är glest belagt med bara ett fåtal gravvårdar från tidigt 1900-tal utspridda på gräsmattan norr om kyrkans långhus. Väster om kyrkan, vid bårhuset finns en grupp av varierade gravvårdar från första hälften av 1900-talet. Längs den östra muren finns några rader av små urngravar från 2000-talet som bildar en modern årsring. Närmast gången vid östra grinden finns en liten grupp äldre gravvårdar från första hälften av 1900-talet.

I den östra delen av kvarter C finns enstaka gravvårdar från tidigt 1900-tal men framför allt från senare delen av 1900-tidigt 200-tal.

Övrigt

Längs gångarna och runt kyrkan står gatlyktor i äldre stil i svartlackerad metall.

Det finns en serviceplats i änden av gången mellan kvarter A och B, samt en vid ekonomibygnaden. Det finns även en soptunna längs den västra muren i kvarter B. De är av enkelt utförande utan någon särskild avgränsning eller markbeläggning.

Gatlykta vid gången runt kyrkan.

Serviceplatsen vid ekonomibygnadens södra gavel.

Serviceplatsen vid södra änden av gången mellan kvarter A och B.

En av de ålderdomliga och äldsta gravvårdarna (B 6) med texten: Minne öfver hustrun Elise Johansdotter 1858-1884 Sörjd af en kär make och tre barn.

Tidstypisk hög smalsten. (B 44-46)

Gravvårdar på Askome kyrkogård

Ålder, form och material

Askome kyrkogård utmärker sig genom en stor blandning av gravvårdar nästan över hela kyrkogården utan tydliga årsringar med undantag av de östra delarna där det främst finns sentida vårdar. De flesta gravvårdarna på kyrkogården härrör från 1900-talet men det finns även enstaka från andra halvan av 1800-talet. Det finns också en relativt stor samling med välbevarade äldre gravvårdar utplacerade i kvarter B eller som står lutade mot den västra muren. Dessa är stående tunna smala gråstenar, hantverksmässigt huggna eller bara fragment av gravvårdar. De vars text går att tyda är från 1840-1880-tal, t.ex. Minne öfver Johannes Olsson 1821-1903 hustrun B. J. Kristina Bengtsdotter 1829-1881 (B 1-2). Här finns också den äldsta gravvården; en stor gravhäll från 1690.

Den höga smalstenen från sent 1800- och tidigt 1900-tal finns även på Askome kyrkogård, dock inte i samma mängd som annars är vanlig i äldre kvarter på många kyrkogårdar i Falkenbergs pastorat. Ett exempel är stenen över Johannes Olsson 1821-1903 och hans hustru B. J. Kristina Bengtsdotter 1829-1881 (B 44-46). På en familjegrav i kvarter C (C 93-97) står två höga smalstenar med fint arbetad dekor över hemmansägaren Emanuel 1854-1940 och Magdalena Andersson 1852-1909 samt över deras barn som förblev ogifta: Karl Edvard 1881-1927, Anna Elemina 1891-1964 och Ester Matilda 1896-1957. Syskonen byggde huset intill kyrkans norra sida som de sedan donerade till kyrkan.

Familjegrav med två höga smalstenar (C 93-97)

Det finns endast enstaka gravar med gravram kvar. Längs gången mellan kvarter A och B finns ett mer sammanhängande område med ramgravar, främst från 1930-40-talet. En del är i jugendstil där livsten och ram utformats som en arkitektonisk helhet, till exempel gravan över hemmansägare Otto Nilsson 1854-1950 och hans hustru Hilda Sofia 1868-1944 (A 5-6).

Här finns också några stora bautastenar, ofta med fint huggen dekor i relief som den över lantbrukaren L. Aron Persson 1835-1913 och hans maka Tekla Charlotte 1853-1923 (A 51-52).

Barn fick ofta små enkla gravvårdar, placerade ligande som exempelvis Rickard Georg 1916-1920 som dog av hjärnhinneinflammation (B67). Barngravarna har ett högt socialhistoriskt värde då de visar tider då barnadödligheten var hög.

Det är också viktigt att bevara gravar från olika tider i olika stilar även om de inte är av hög ålder eller iögonfallande. Ett sådant exempel är den lilla gravstenen över Lars Andersson 1822-1910, hans hustru Sofia 1833-1926 och dottern Charlotta 1865-1939. Gravvården är ett uttryck för tidens hantverksskicklighet att slipa fram elegant dekor i artdecostil i svart diabas. (B 85-87).

Även sentida gravar kan vara av kulturhistoriskt värde. Gravvården över Fritiof Bengtsson 1918-2008 och frun Brita 1921-1999 är av lokalhistoriskt värde då Fritiof startade hembygdsföreningen, blev dess förste ordförande och skrev Askomeboken. Han var även bland annat bildningskonsulent, författare, krönikör, föreläsare, kommunpolitiker, affärsföreståndare och Bondesonkännare. (B 113-114)

Sentida gravvård av lokalhistoriskt värde. (B 113-114)

En av få bevarade gravplatser utformade som en estetisk helhet med ramen. (A 5-6)

Stor bautasten med tidstypisk dekor i relief i form av en ek. (A 51-52)

Fint exempel på gravvård i art deco. (B 85-87)

Gravvården över Ivar Larsson i form av en urna är unik. (B 170)

Richard Georg blev bara 4 år (B 67).

Hemmansägare Lars Otto Kristoffersson var även traktens brevbärare och blev rikskänd genom sitt tjänstefordon draget av en get. (Foto: Bo Arvidsson, Postmuseum.) Grav C 17.

Unika gravvårdar

På Askome kyrkogård finns en helt unik gravvård vars like inte finns på många kyrkogårdar. Det är den mycket stora gravhäll från 1690 som står lutad mot den västra kyrkogårdsmuren med en lång text inhuggen både längst kanterna och traditionellt horisontella rader: *The sofa brä under och äro icke Döda. The hvila Ifrån al olyka och möda. Then Eviga glädjen och wällusten Sööt har them Nu mött i Abrahams skööt. Anno 1690 D. 13 Maii afsomnade Sal: I Herren. Den fordom ähreb: Och välbet: Befal: Helige Bengtsson af Öfråhs: Pasitaed 50 åhr och...*

Det finns flera andra hantverksmässigt huggna ålderdomliga gravvårdar i kvarter B och även en i kvarter C som är att betrakta som unika.

Gravvården över Ivar Larsson 1901-1935 är unik då den utgörs av en urna med inskription. Urnan står i en stenram. (B 170)

Lantbr. K. L. Larssons familjegrav är tidstypisk men sticker ut på Askome kyrkogård genom sin monumentalitet och påkostade uttryck med svart, blank diabas innefattad i en bastant ram av ljus granit. (B 79-80)

Gravvården över hemmansägaren Lars Otto Kristofferson 1844-1914 är egentligen tidstypisk men hans historia är speciell. Lars Otto kallades även Otto-post då han var brevbärare i trakten och delade ut posten från en vagn dragen av en get, vilket även uppmärksammades nationellt. (C 17)

Denna gravhäll från 1690 som står lutad mot den västra muren i kvarter B är kanske den mest unika och iögonfallande gravvården på kyrkogården.

Gravvården över Amanda Ch-A Andersson 1872-1923 med inskriptionen Tack för ditt uppåffrande arbete. (B 148)

Stor familjegrav över två generationer i kvarter B (B52-57/58-59).

Inskriptioner

Inskriptionerna på gravvårdarna utgörs vanligtvis av namn, födelse- och dödsdatum. Ofta finns även gårdsnamn och någon typ av titel med. Vanligaste titlarna är som oftast de med lantbruksanknytning såsom *lantbrukaren* och *hemmansägaren*. Det finns ovanligt få andra titlar som berättar om andra verksamheter vilket kan bero på att de flesta ägnade sig huvudsakligen åt jordbruk och hade andra sysslor vid sidan av. Så ska t ex vara fallet med urmakare Johan Alfred Pettersson 1872-1944 som egentligen bara var allmänt tekniskt kunnig (B 127-128). Andra titlar är *skomakarmästaren*, *trotjänaren* och *skräddaremästare*.

I kvarter B finns en mycket stor ramgrav med två gravvårdar över två generationer med lite ovanliga yrken; Folkskolläraren Oskar Em. Lundqvist 1849-1911 och hans fru Hedvig Kristina 1849-1933. Här finns också en intressant inskription; *Tacksamma skolbarn m.fl. reste vården*. Under den andra stenen vilar Lagerföreståndare Anders Nilsson 1881-1965 och hans fru Olga Helfrid 1887-1965. (B52-57/58-59)

Kvinnor nämns oftast som hustrun eller makan. Ett exempel är en ålderdomlig vård i kvarter B där det också finns en liten hälsning; Minne öfver hustrun Elise Johansdotter 1858-1884 Sörjd af en kär make och tre barn. (B 5-6)

Den enda kvinnliga yrkestitlen är lärarinnan, exempelvis Ellen Johansson 1880-1960 (B 77-78) och Hanna Carlsson 1872-1945 som var något så ovanligt som en kvinna som fortsatte yrkesarbete även efter att hon gifte sig. Hon och hennes man hemmansägaren Emanuel Carlsson 1874-1938 lät även bygga småskolan. (B 220-221)

En unik inskription finns på gravvården över Amanda Ch-A Andersson 1872-1923 *Tack för ditt uppåffrande arbete*. Ett högt stenkors restes över hennes grav som tack för att hon ägnade sitt liv åt att ta hand om sina föräldrar. (B 148)

Skador

Gravvårdarna är överlag i gott skick. Det förekommer viss påväxt på gravvårdarna men inte i någon större omfattning. Några av de äldsta är vittrade och har påväxt vilket gör dem svårtydda.

Det finns även ett antal gravvårdar som lagts ned då de inte klarat stabilitetskravet.

SAMMANFATTANDE KARAKTERISTIK

Kyrkogården ligger relativt ensam vid landsvägen genom ett öppet jordbrukslandskap inramat av skogklädda höjder. Den äldre trädkransen, tillsammans men lövträd utanför kyrkogårdens, och kyrktornet gör kyrkogården till ett landmärke.

De träd som finns kvar ger kyrkogården en lummighet trots att det knappast finns några andra inslag av vegetation. Vida utblickar över det omgivande öppna landskapet skapar också ett viktigt karaktärsdrag hos kyrkogården.

Kyrkogården har en kvadratisk form och är relativt liten vilket gör den lättöverskådlig med sin tydliga inramning av en vällagd kallmurad stenmur och trädkrans. Gångsystemet är enkelt och tydligt med gruslagda breda gångar. Den smala gången från tornet mot nordväst är ett modernt inslag som också leder till en modernare del av kyrkogårdsverksamheten; den funktionalistiska, välbevarade ekonomibygnaden och därbortom församlingshemmet.

Det finns en fin och relativt stor samling av äldre gravvårdar på Askome kyrkogård. I övrigt karakteriseras kyrkogården av en variation av gravvårdar främst från 1900-talet. I kvarter B finns de flesta äldre gravvårdarna medan de östra delarna karakteriseras av yngre och lägre gravvårdar.

Viktiga för karaktären är den vällagda stenmuren och de höga träden.

Kvarter B är det område med flest och äldst gravar.

Kyrkan och ekonomibygnaden sett från församlingshemmet.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING OCH BEVARANDEFÖRSLAG

Lagstiftning

Kyrkogårdens huvudman, Falkenbergs pastorat, är ansvarig för att vårda och underhålla kyrkogårdens kulturhistoriska värden enligt lagstiftningen. Begravningslagen ger dock de enskilda gravrättsinnehavaren långtgående rättigheter över gravanordningens utformning. I kulturminneslagens första kapitels inledande bestämmelser framhålls det dock att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö och ansvaret vilar på oss alla.

Nedan följer en sammanfattning av de lagar och förordningar som berör värden av våra begravningsplatser och dess kulturhistoriska värden samt kommentarer till lagstiftningen.

Kulturmiljölagen (SFS 1988:950)

Kulturmiljölagen innehåller generella bevaranderegler för kyrkor, kyrkotomter, kyrkogårdar och begravningsplatser uppförda och tillkomna före 1940, liksom kyrkliga inventarier och fornminnen.

ningsplatser uppförda och tillkomna före 1940, liksom kyrkliga inventarier och fornminnen.

På en äldre kyrkogård är det sannolikt att det finns fornlämningar, t. ex. rester av äldre byggnader, murar och gravar, vilka kan beröras vid markarbeten, både ute på kyrkogården och inne under kyrkgolvet. Samråd skall därför alltid ske med länsstyrelsen när det gäller arbetsföretag på äldre kyrkogårdar. (*KML, 2 kapitlet, 1 §, 10 §*)

Kyrkogårdar och begravningsplatser anlagda före 1940 får inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av länsstyrelsen. De skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas. Sedvanliga underhållsarbeten eller brådskande reparationsåtgärder får utföras utan tillstånd, men skall utföras med material och metoder som är lämpliga med hänsyn till byggnadens eller anläggningens kulturhistoriska värde. (*KML, 4 kap, 2, 3, 5, 11, 13 §§*) Upprepad borttagning av enskilda gravvårdar, växtlighet och förändringar av ytmaterial på en gravplats eller gångstråk samt elektrisk belysning kan också innebära en påtaglig förändring som kräver tillstånd.

Begravningslagen (SFS 1990:1144)

I Begravningslagen finns bland annat regler för förvaltning av begravningsplatser, gravrättsinnehavare och vad som gäller för gravvårdar som av kulturhistoriska skäl bör bevaras för framtiden. Gravrättsinnehavaren har rätt att bestämma gravanordningens utformning och utsmyckning, men upplåtaren kan begränsa gravrättsinnehavarens bestämmanderätt för att tillgodose god gravkultur. Det innebär exempelvis att på den del av kyrkogården som bedöms som kulturhistoriskt värdefull, kan upplåtaren ha föreskrifter rörande nya gravanordningars utformning för dess anpassning till hälmiljön. När en gravanordning har blivit uppsagd, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. Om en gravanordning tillfallit upplåtaren och är av kulturhistoriskt värde skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig plats. (Begravningslagen, 7 kap, 26–28, 37)

Plan- och bygglagen (SFS 2010:900)

Utöver ansökan om tillstånd hos länsstyrelsen kan det även krävas bygglov från kommunens byggnadsnämnd för åtgärder på kyrkotomter och begravningsplatser enligt plan- och bygglagen. Även denna lag hanterar kulturhistoriska värden. En kyrkogård eller begravningsplats som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas och ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och tekniska egenskaper i huvudsak bevaras. (PBL kap 8:13-18)

Miljöbalken (SFS 1998:808)

Alléer och därmed även trädkransar runt kyrkogårdar skyddas genom biotopskyddet i förordning om skydd enligt Miljöbalken och förordning om områdesskydd enligt miljöbalken, 7 kapitlet. Länsstyrelsen ansvarar för att biotopskyddet följs och kan ge dispens om det finns förutsättningar.

Matilda Carlsson 1852-1925 (C 10) var hushållerska hos Otto post och hans bror och fick denna ståtliga gravvård efter sin död.

Bevarandeförslag

Generella riktlinjer för Askome kyrkogård

- Kvarterens planform skall bevaras och som en följd av detta även gångsystemet.
- De gångar som finns idag bör bevaras.
- Gångarna bör ha ett slitagelager av grus.
- Gångar som lagts igen med gräs kan med fördel återskapas och beläggas med grus.
- Omgärdning i form kallmurade stenmurar av natursten skall bevaras. Råd för hur en stenmur kan vårdas och underhållas finns i skriften Kyrkogårdsmuren – kultur och konstruktion, av Catharina Svala, utgiven av SLU Movium, Stad & Land, 2010.
- Kyrkogårdens entréer med smidesgrindar mellan stenpelare skall bevaras och underhållas med traditionella metoder och material.
- Omgärdning av trädkrans bör bevaras. En trädplan bör tas fram för hur trädkransen ska underhållas och förnyas.
- Växter såsom sorgträd eller större prydnadsbuskar kan med fördel planteras på kyrkogården för att skapa rumskänsla samt en grönskande och mer ålderdomlig karaktär.
- Andra mer moderna och funktionella inslag på kyrkogården så som soffor, belysning, papperskorgar och serviceplatser bör hålla hög kvalitet beträffande material och utformning, men vara neutrala och inte stjåla för stor uppmärksamhet från de gamla kulturhistoriska miljöerna.

- Ekonomibyggnaden bör bevaras och underhållas så att dess ursprungliga karaktär bevaras. Den bör ha en putsad och vitmålad fasad. Dörrar och fönster bör vara av trä med en mörkt brun kulör. Huset bör ha ett flackt sadeltak täckt med schingel.

Värdefulla karaktärsmiljöer

Värdefull karaktärsmiljö utgörs av sammanhållna områden, hela kvarter eller del av kvarter som har en enhetlig karaktär. Kriterier är att områdets karaktär:

- har betydelse för kulturmiljön på hela begravningsplatsen
- visar på en speciell årsring i kyrkogårdens historia
- har ett skönhetsvärde och som ingår i arkitektoniskt uppbyggd kyrkogårdsdel av planerad karaktär
- är representativa för sin tid, men först och främst områden från epoker fram till mitten av 1900-talet

Gravrättsinnehavare har rätt att bestämma gravanordningens utformning och utsmyckning, men upplåtaren har genom begravningslagen en möjlighet att sätta upp föreskrifter rörande nya gravanordningars utformning för dess anpassning till en helhetsmiljö. För dessa värdefulla områden kan man formulera värden, karaktärsdrag och riktlinjer för hur dessa ska kunna bevaras, vilka skrivs in i gravbestämmelserna. Gravbestämmelserna tas med i det avtal som skrivs mellan upplåtaren, församlingen, och gravrättsinnehavaren. Bestämmelser bör vara generella och gälla hela miljön. Bestämmelserna bör vara tydliga; vad man får göra och vad man inte får göra.

I raden längs mittgången i kvarter B finns många bevarade stenramar.

Riktlinjer för värdefull karaktärsmiljö

Gravar från 1930-50-talet i kvarter A och B

Längs mittgången i nordsydlig riktning, söder om kyrkan finns relativt enhetliga rader av gravar från främst 1930-50-talen. Här finns även inslag av yngre gravar, från 1960-80-talen, vilka är anpassade till områdets karaktär. Miljön karakteriseras av raka rader av låga stående gravvårdar i sten. Storlek och höjd är ungefär de samma men dekoren på stenarna är typiska för sin tid. Många av gravvårdarna från 1930-40-talen är i diabas med framslipad dekor i art decostil med symboler som stjärnor, lampor, kolonner och draperingar. Med tiden blir ljusare grå eller röd granit vanlig och dekoren enklare. Det finns även några exempel på halvt liggande gravvårdar, utformade som en pulpet, vilket var en relativt vanlig form under årtionden fram till 1950-talet. Här finns även enstaka högre stående bautastenar vilka dock avviker från den övergripande karaktären. Längs mittgången har flera gravvårdar kvar sin stenram med grus vilket är ett typiskt inslag under 1900-talet fram till 1960-talet. Någon har en påkostad utformning med tillhörande sidostenar och tillhörande dekorativt utformad ram. I raderna närmast gången är vårdarna vända mot denna. I de övriga raderna är de vända mot öster.

Riktlinjer:

- Alla befintliga gravvårdar från tiden före 1960 bevaras, men kan återupplåtas.
- Alla kvarvarade stenramar och planteringsramar bevaras på plats.
- Nya stenramar kan med fördel placeras framför de gravvårdar som saknar ram. Nya gravvårdar i raderna närmast mittgången bör vara försedda med stenram.
- Ramarna kan med fördel fyllas med singel.
- Nya vårdar och gravar kan placeras på tomma platser. Urngravar kan tillåtas men bör då ha en storlek som en kistgrav.
- Gravvårdar placeras i raka rader vända mot samma håll som övriga i raden.
- Nya gravvårdar bör vara anpassade i höjd och bredd till övriga gravvårdar i miljön.

Avgränsning av värdefullt karaktärsområde i kvarter A-B.

Raderna längs mittgången i kvarter A.

Några av de äldre gravvårdar som står samlade längs den östra muren i kvarter B.

Värderade Gravvårdar

Urvalet och kriterier för kulturhistorisk värdering av gravvårdar har sin utgångspunkt i de kriterier som Centrala Gravvårdskommittén, CGK, presenterat i skriften *Handbok för kulturhistorisk inventering* från 2007. Även erfarenheter från tidigare utförda värderingar på kyrkogårdar runt om i Halland ligger till grund för urval och värdering. I denna kulturhistoriska dokumentation har bara klass 1-gravar/Kulturgravar pekats ut. På Askome kyrkogård har ca 75 vårdar, se bilaga 1 och 2, pekats ut som mycket värdefulla/klass 1 enligt någon eller flera av följande kriterier:

- Alla gravvårdar tillkomna före mitten av 1800-talet (nationell riktlinje) eftersom de är hantverksprodukter från tiden före den industriella revolutionen. På Askome kyrkogård finns relativt få gravvårdar kvar från 1800-talet och ytterst få av dessa är äldre än 1850-talet, varför gränsen har satts till en senare tidpunkt kring sekelskiftet 1900.
- Vårdar med hantverksmässigt utförande. Även vårdar från mitten av 1800-talet till funktionalismens genombrott ca 1930, är tillverkade i en hantverksliknande tradition.
- Alla kors, kedjor och staket av gjutjärn då de är en försvinnande liten rest av unik konstruktionsperiod.
- Gravstaket och gravvårdar i smidesjärn.
- Gravplatser med ovanliga inramningar såsom klippta häckar och stenstaket. På många lands-

ortskyrkogårdar har ett stort antal mer vanliga stenramar tagits bort, varför de som finns kvar bör bevaras.

- Äldre vårdar tillverkade av trä, ovanliga material eller av ett lokalt material, t.ex. lokalt bruten granit.
- Vårdar med ovanligt eller särskilt konstnärligt utförande. De kan vara ovanliga för den enskilda kyrkogården, regionalt eller nationellt.
- Vårdar med ett konstnärligt helhetsutförande där vård och inramning är utformade som en enhet. Här kan även det gröna kulturarvet i form av perenner och mindre träd vara samtida med gravplatserna och bör bevaras samt vid behov ersättas lika befintligt.
- Vårdar utformade efter en viss tids stilideal, och därmed representativa och illustrerande en årsring på kyrkogården.
- Vårdar med ovanliga inskriptioner utöver de vanliga; namn, datum, gårds- eller ortsnamn och psalmverser.
- Vårdar resta över en person med lokalt och/eller personhistoriskt värde.
- Vårdar av socialhistoriskt intresse; exempelvis ovanliga eller typiska titlar och yrken och som därmed vittnar om olika sociala skikt i samhälle. De kan vara resta över kvinnor och/eller barn vilket var relativt ovanligt innan 1930-talet.

Riktlinjer för kulturgravar (f.d. klass 1)

Cirka 75 gravvårdar på Askome kyrkogård har bedömts som kulturgravar.

- När gravrätten för en kulturgrav tillfallit gravrättsupplåtaren ska följande riktlinjer följas:
- Kulturgravar ska bevaras och vårdas på plats. De får inte återupplåtas eller återanvändas.
- Även alla tillhörande omgärdningar som gjutjärns-, smidesjärns- och stenramar skall bevaras och vårdas och underhållas med traditionella metoder.
- Skadade vårdar ska lagas. Företrädelsetvis anlitas konservator för att upprätta program för att åtgärda skadade äldre gravanordningar.
- En plan för att stabilisera och återmontera nedlagda/instabila kulturgravar bör upprättas. I planen bör framgå om åtgärden ska utföras av konservator, av annan yrkeskategori, av vaktmästare eller allmänhet.
- Att återställa alla nedlagda gravvårdar kan ta tid. Alternativ bör därför tas fram för att anordna vår-

dar i liggande ställning på lämpligt sätt.

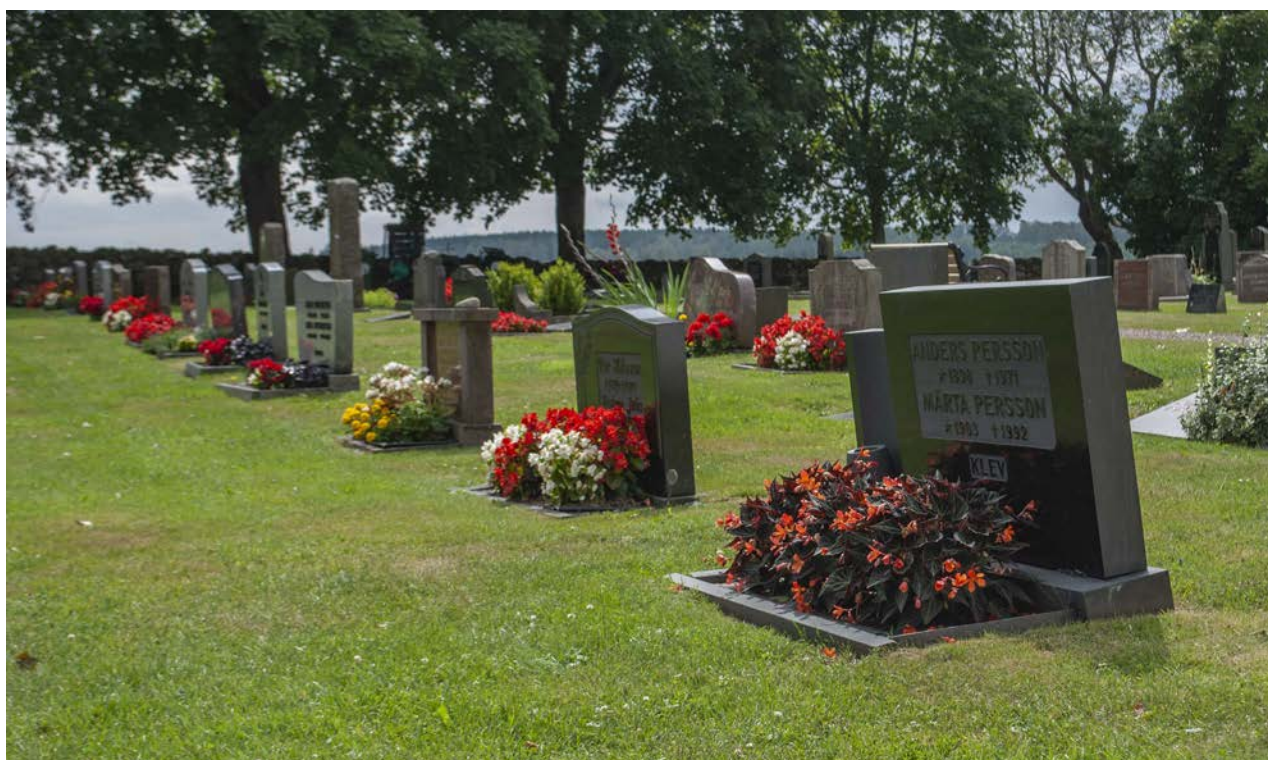
- Alla stenramar ska bevaras och vårdas och underhållas med traditionella metoder och material.
- Vid vård och underhåll av samtliga gravvårdar ska material och teknik anpassas till gravens befintliga utformning och material.
- Om man på något sätt vill ändra eller flytta en kulturgrav ska tillstånd sökas från länsstyrelsen.
- Gravvårdarna som står uppradade längs den västra muren i kvarter B är kulturgravar och skall bevaras och vårdas men får inte återupplåtas. De kan flyttas inom kyrkogården då de redan är flyttade.

Generella riktlinjer för alla gravvårdar

- Om det är möjligt bör det strävas efter att bevara och återupplåta även de gravvårdar som inte är kulturgravar. Detta gäller framför allt äldre stenar från tiden före 1950. De kan eventuellt flyttas, men helst inom det befintliga kvarteret för att bibehålla kvarterets eller kyrkogårdens årsring och historia.
- Det är bättre att lägga ned en sten, på ett ordnat och prydligt sätt, än att ta bort den och förstöra den.
- Om skäl för bevarande saknas kan dock gravvårdarna bortföras. Gränsen för vad som betraktas som kulturhistoriskt värdefullt flyttas ständigt framåt och inom ett tiotal år kan 1950–60-talens

gravvårdar betraktas som spår av äldre tiders gravvårdskultur som hotas av utplåning. Det är därför önskvärt att man så långt det är möjligt bevarar alla gravvårdar på sin ursprungliga plats.

- Vid omarbetning av befintlig gravvård bör man ta särskild hänsyn till gravvårdens utformning vad gäller omgärdning, detaljer och dekor. Stenens inskription bör om möjligt bevaras t.ex. genom att stenen vänds eller att inskriptionen täcks med metallplatta med ny inskription.
- Vid förflyttning och omarbetning av en vård rekommenderas dokumentation genom fotografering. Genom fotona ska framgå stenens helhetsutseende, detaljer och text, samt vårdens placering på kyrkogården. Fotona bör sedan arkiveras då detta är av stort värde för den fortsatta samhällsforskningen och för enskilda släktforskare.
- När en befintlig gravplats ska kompletteras med nya vårdar som t.ex. placeras i en stenram, bör den nya vårdens anpassas till den äldre vårdens genom liknande material, bearbetnings sätt, typsnitt och formspråk.
- Nya gravvårdar kan tillåtas i alla kvarter.
- Alla befintliga stenramar bör bevaras. Hör de till en vård som inte är kulturgravar kan de återanvändas.
- Nya stenramar kan tillåtas i alla kvarter.

KÄLLOR

Tryckta källor och litteratur

Boken om Askome, utgiven av Studiecirkeln Hemsöcken Askome, Bröderna Carlssons Boktryckeri AB, Varberg 1957

CGK, Centrala Gravvårdskommittén, Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar, 2007

Jansson, Bror, Askome kyrka, 1960

Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, Kyrkogårdshandboken, ingår i serien Stad & Land, 2012

Sveriges Stenindustriförbund, En handbok om - Natursten Gravvårdar, 2005

Arkiv

Digitalt museum, foton från Hallands konstmuseums samlingar

Kulturmiljö Halland, Hallands läns museer

Lantmäteriets Historiska kartor, <https://historiskakartor.lantmateriet.se/>

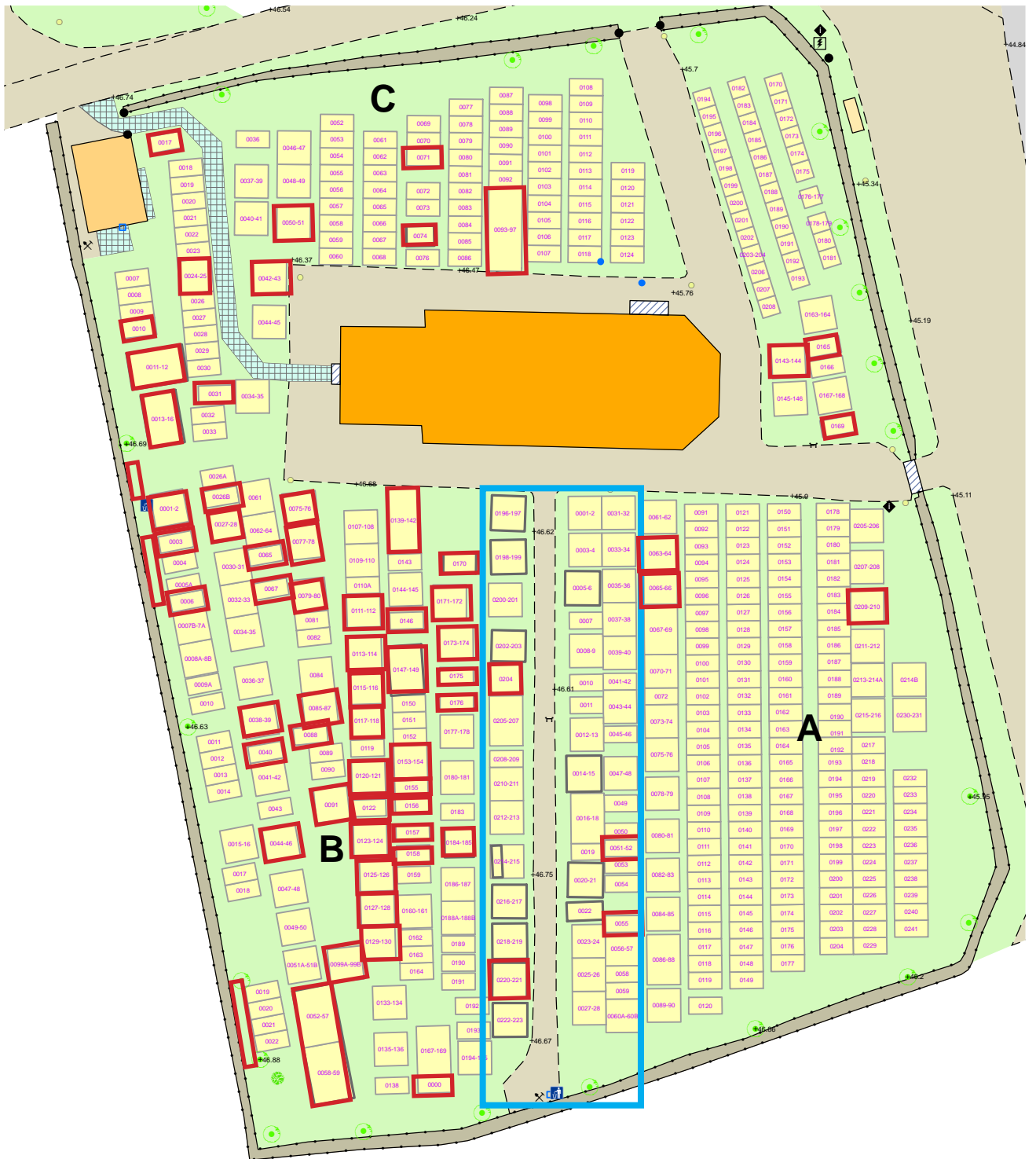
Riksantikvarieämbetets fornsök, <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöbild, <https://kmb.raa.se/>

Informanter

Sven Karlsson, Sven Larsson, Askome hembygdsförening, 2020-09-24

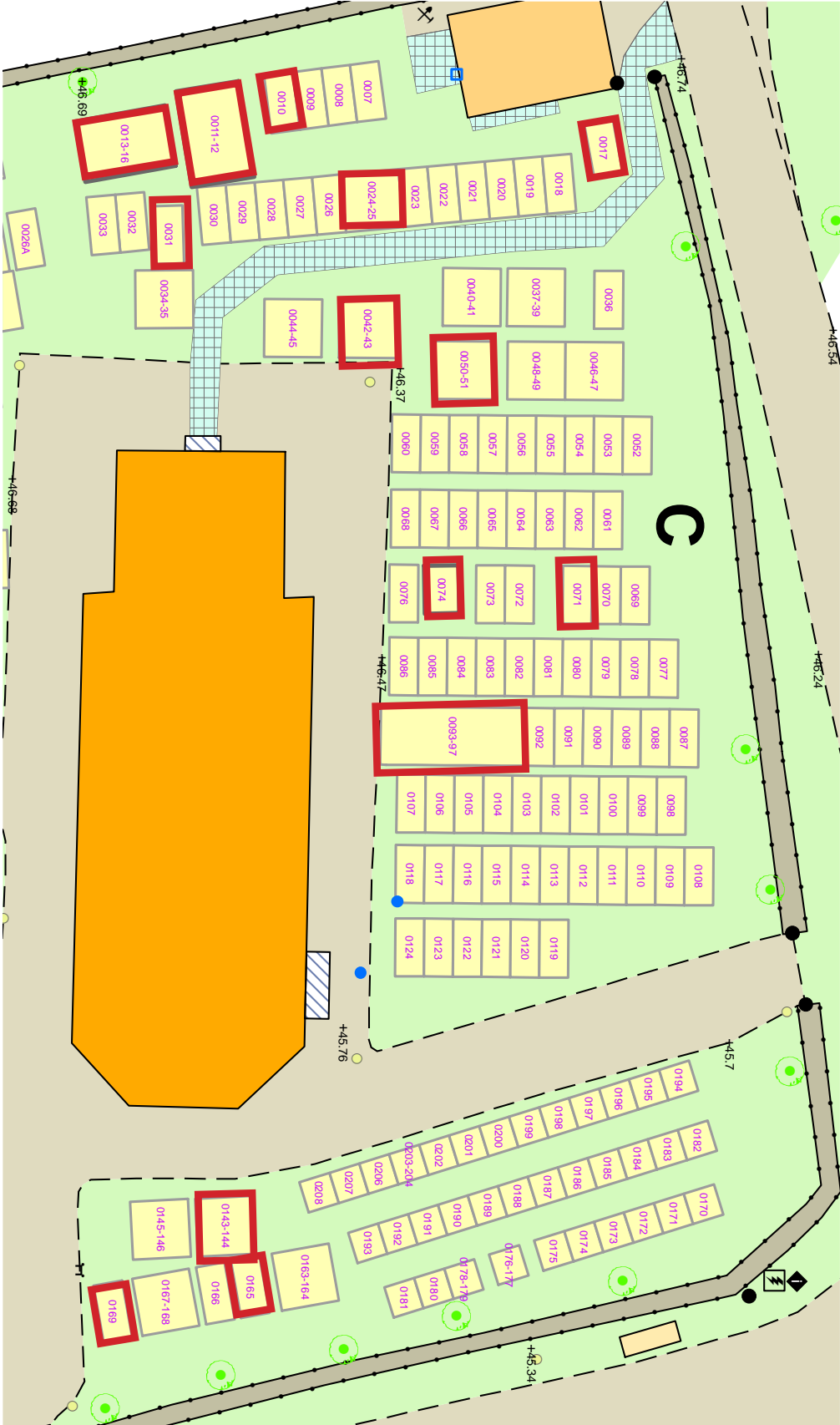
BILAGA 1. KULTURGRAVAR OCH VÄRDEFULLT KARAKTÄRSOMRÅDE

Kulturgravar och värdefullt karaktärsområde - kvarter A och B

Kulturgravar och värdefullt karaktärsområde - kvarter C

BILAGA 2. KULTURGRAVAR - TABELL

Kvarter	Gravn.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
A	51-52		Lantbrukaren L. Aron Persson 1835-1913 hans maka Tekla Charlotte 1853-1923	Stor bautasten, miljöskapande, konstnärligt och hantverkskickligt utförd med dekor i relief, tidstypisk	Viss påväxt	
A	55		Albertina Karlsson 1848-1915	Stor bautasten, miljöskapande, dekor i relief, tidstypisk	Viss påväxt	
A	63-64		Anders Persson 1938-1971 Märta Persson 1903-1987	Typisk efterkrigstids gravvård med elegant och ovanligt tillägg med en rundad nisch för stenvas. Anders var en av initiativtagarna till hembygdsföreningen.	Gott skick	
A	65-66		Per Nilsson 1890-1977 Hustrun Julia 1854-1970	Tidstypisk gravvård, efterkrigstid, Per Nilsson var kommunalordförande i Askome sockenkommun.	Gott skick.	
A	209-210		John Johansson 1894-1963 Maria T. Johansson 1896-1988	Tidstypisk gravvård, efterkrigstid. John var landstingsman och ordförande i Hallands LRF (RLF).	Nedlagd.	Kan återställas stående eller placeras nedlagd på värdigt sätt, gärna med bibehållen stenkantad rabatt.
B	En stor gravhäll lutad mot muren		The sofa hrä under och äro icke Döda. The hvila Ifrån al olyka och möda. Then Eviga glädjen och wällusten Sööt har them Nu mött i Abrahams skööt. Anno 1690 D. 13 Maii afsomnade Sal: I Herren. Den fordom ähreb: Och välbet: Befal: Helige Bengtsson af Öfråhs: Pasitaed 50 åhr och	unik, hög ålder	Gott skick	
B	1-2		Minne öfver Johannes Olsson 1821-1903 hustrun B. J. Kristina Bengtsdotter 1829-1881	Unik, relativt hög ålder - 1880-tal, hantverksmässigt utförd i ålderdomlig stil	Gott skick	

Kvarter	Gravn.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	Tre äldre gravvårdar lutade mot muren		Per Elof Andersson 1854-1881/ K A S 1794-1866 K P D 1800- 1881/ Christina Andersdotter 1823-1881	Unika, hög ålder, hantverks- mässigt utförd i ålderdomlig stil	Gott skick	
B	3		Hemmansägaren Nils Lorentz Kristoffersson 1850-1924	Lokalhistoriskt värde. Typisk jugendvård, en av få bevarade. miljöskapande.	Gott skick.	
B	6		Minne öfver hustrun Elise Johansdotter 1858-1884 Sörjd af en kär make och tre barn	Unika, hög ålder, hantverks- mässigt utförd i ålderdomlig stil	Gott skick	
B	26B		Beata Håkansson 1848-1895	Beatas livsöde finns dokumen- terat av hembygdsföreningen, en historia om fattigdom och anknytning till emigrationen. Lokalhistoriskt värde. Grav- vården sannolikt ditplacerad senare än 1895.	Gott skick.	

Kvarter	Gravn.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	27-28		Hemmansägaren Kristoffer Kristiansson 1809-1869 hustrun Lena Larsdotter 1808-1867	Högrest smalsten av hög ålder - 1860-tal, miljöskapande	Viss påväxt	
B	38-39		Lantbrukare Gustaf Bramstäng 1836-1903 hans maka Augusta Christina 1850-1920 Berta Bramstäng 1888-1970	Stor bautasten, miljöskapande, konstnärligt och hantverkskick- ligt utförd med dekor i relief, tidstypisk	Gott skick	
B	40		Severina Kristoffersson 1836-1919	Bautasten, miljöskapande, konstnärligt och hantverkskick- ligt utförd med dekor i relief, tidstypisk	Gott skick	
B	44-46		Minne öfver hemmansägaren Bengt August Johansson 1847- 1899 hans maka Nilla Anders- dotter 1839-1915	Högrest smalsten, tidstypisk, miljöskapande	Gott skick	

Kvarter	Gravnr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	52-57 58-59		Lagerföreståndare Anders Nilsson 1881-1965 hustrun Olga Helfrid 1887-1965/Folkskolläraren Oskar Em. Lundqvist 1849-1911 hans maka Hedvig Kristina 1849-1933 Tacksamma skolbarn m.fl. reste värden	Mycket stor familjegrav med stor ram, intressanta och lokalhistoriskt värdefulla titlar. Lagerföreståndarna samt de i den liggande värden är barn till folkskolläraren.	Gott skick	
B	Vid muren		xxxxxx	Unika, hög ålder, hantverksmässigt utförd i ålderdomlig stil	Svårläst	
B	Vid muren		Gravvård öfver hustrun Ärliga J A D 1790-18xx O A B D 1812-18xx	Unika, hög ålder, hantverksmässigt utförd i ålderdomlig stil	något svårläst	
B	Vid muren		Här hvilar Stoftet af O J A S 1830-1846	Unika, hög ålder, hantverksmässigt utförd i ålderdomlig stil	Något svårläst	

Kvarter	Gravnr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	Vid muren		xxxxxxxxx	Unika, hög ålder, hantverksmässigt utförd i ålderdomlig stil	Svårläst	
B	Vid muren		Här hvilar stoftet af Christian Bengtsson 17x4 -1861 xxx Andersdott. xxxx-xxxx	Unika, hög ålder, hantverksmässigt utförd i ålderdomlig stil	Svårläst	
B	Vid muren		xxxxxxxxx	Unika, hög ålder, hantverksmässigt utförd i ålderdomlig stil	Svårläst, fragment av gravvård	
B	Vid muren		xxxxxxxxx	Unika, hög ålder, hantverksmässigt utförd i ålderdomlig stil	Svårläst	

Kvarter	Gravn.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	Vid muren		O B S	Unika, hög ålder, hantverksmässigt utförd i ålderdomlig stil	Gott skick	
B	65		Vår lille Jan 1958	Socialhistoriskt värde, äldre barngrav	Gott skick	
B	67		Rickard Georg 1916-1920	Socialhistoriskt värde, äldre barngrav, avled i hjärnhinneinflammation.	stenen nedlagd	Kan förbli liggande anordnad på värdigt sätt

Kvarter	Gravn.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	75-76		f.d. hemmansägaren Bengt Sander Kristiansson 1834-1906 hustrun Lovisa 1835-1915	Stor bautasten, miljöskapande, tidstypisk	Viss påväxt	
B	77-78		Lärarinnan Ellen Johansson 1880-1960 Arthur Johansson 1883-1950	Två tidstypiska gravvårdar från 1950-60-talet intressant yrkestitel, över två syskon, lokalhistoriskt värde	Gott skick, ram borttagen	
B	79-80		Lantbr. K. L. Larssons familjegrav	Stor monumental gravvård i klassicistisk stil, trol 1930-40-tal, miljöskapande	Gott skick	
B	85-87		Lars Andersson 1822-1910 Hustrun Sofia 1833-1926 Dottern Charlotta 1865-1939	Fint och rikligt dekorerad gravvård i art deco, trol 1920 eller 1930-tal.	Viss påväxt	

Kvarter	Gravnr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	88		Gunnar 1928-1929	Socialhistoriskt värde, äldre barngrav	Gott skick	
B	91		Här hvilar Per Hjalmar Johansson 1888-1911	Bautasten, miljöskapande, konstnärligt och hantverkskickligt utförd med dekor i relief, tidstypisk	Gott skick, viss påväxt	
B	99 A-B		Hemmansägaren B. J. Andersson 1840-1914 Hustrun Anna Lovisa 1836-1927	Hör smalsten med rik dekor, miljöskapande, konstnärligt och hantverkskickligt utförd, tidstypisk	Viss påväxt	
B	111-112		S. G. Erikssons familjegrav	Hör smalsten med rik dekor, miljöskapande, konstnärligt och hantverkskickligt utförd, tidstypisk	Gott skick	

Kvarter	Gravnr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	113-114		Bengtsson Brita 1921-1999 Fritiof 1918-2008	Lokalhistoriskt värde F. var bildningskonsulent, författare, krönikör, föreläsare, Kommunpolitiker, Bondesonkännare, affärsföreståndare m m. Han startade hembygdsföreningen, blev dess förste ordförande och skrev Askomeboken.	Gott skick	
B	115-116		August Kristiansson 1846-1916 Hustrun Severina 1848-1941	Tidstypisk gravvård, August var laxfiskare i Ätran, lokalhistoriskt värde.	Viss påväxt.	
B	117-118		Johan Bengtsson 1887-1967 hustrun Hilma 1893-1975	Tidstypisk gravvård, Johan var laxfiskare och flottare i Ätran, lokalhistoriskt värde.	Nedlagd	Återställ stående
B	120-121		Lantbrukaren J. S. (Salomon) Persson 1857-1922 hustrun Anna Charlotta 1857-1918	Hör smalsten, tidstypisk men i ovanligt utförande, miljöskapande, snickare som byggde flera av husen i socken, skänkte golvuret i kyrkan, hans gård kallas numera Salomonsgården efter honom.	Gott skick	

Kvarter	Gravn.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	122		John Björkman 1897-1918	Enkel liten gravvård över ung man, tidstypisk, dog i spanska sjukan - socialhistoriskt värde	Viss påväxt	
B	123-124		Landtbrukaren L. M. Carlsson 1845-1918 hans maka Johanna 1857-1922	Tidstypisk vård från 1920-talet, miljöskapande	Gott skick	
B	125-1256		C.A. Abrahamsson 1837-1925 hans maka Johanna 1838-1919 sonen Leonard Carlsson 1879-1958	Tidstypisk hög smalsten med rik och väl utförd dekor från 1920-talet, miljöskapande	Gott skick	
Kvarter	Gravn.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	127-128		Urmakaren Johan Alfred Pettersson 1872-1944 hustrun Hilda Charlotta Pettersson 1879-1922	Tidstypisk vård i art deco, lokalhistoriskt intressant yrkestitel även om han egentligen inte var urmakare utan allmänt tekniskt kunnig - lokalhistoriskt värde	påväxt	rengör
B	129-130		Hemmansägaren Pehr Pehrsson familjegrav	Tidstypisk hög smalsten med rik och väl utförd dekor troligen från 1920-talet, miljöskapande (I gravan vilar Pehr Persson 1836-1920 Inger Kristina Persson 1931-1931)	Gott skick	
B	139-142		N.A. Enegrens familjegrav	Tidstypisk hög smalsten från 1920-talet med rik och väl utförd dekor, miljöskapande (I gravan vilar Sven Arnold Enegren 1912-2002 Natalia Charlotta 1887-1959 Ida Hildora 1881-1948 Severina Kristina 1847-1923)	Gott skick	
B	146		Amanda Ch-A Andersson 1872-1923 Tack för ditt uppåffrande arbete	Påkostat och exklusivt högt kors från 1920-talet, miljöskapande, lokalhistoriskt värde, Amandas uppåffrande arbete var att hon tog hand om sina föräldrar	Gott skick	

Kvarter	Gravn.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	147-149		S. C. Anderssons familjegrav	Ramgrav där värden är en del av stenramen, miljöskapande (I graven vilar (Severina Andersson 1844-1929 Sven Carl Andersson 1839-1923)	Gott skick	
B	153-154		Bernhard Pehrssons familjegrav	Tidstypisk hög smalsten med rik och väl utförd dekor troligen från 1920-40-talen, miljöskapande (I graven vilar Johan Bernhard 1856-1939 Lovisa 1849-1925)	Gott skick	
B	155		Johan Oscar Johansson 1899-1925	Enkel liten gravvård över ung man, tidstypisk, dog i TBC på Fagereds sanatorium - social-historiskt värde	Viss påväxt	
B	156		Ingeborg Björkman 1902-1925	Enkel liten gravvård över ung kvinna, tidstypisk	Viss påväxt	
B	157		Kurt Pettersson 1907-1926	Enkel liten gravvård över ung man, tidstypisk, dog under värnplikt i Linköping - lokal-historiskt värde	Gott skick	

Kvarter	Gravn.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	158		Johanna Olsson 1865-1907	Enkel liten gravvård från tidigt 1900-tal	Viss påväxt	
B	0		Trotjänare Johan A. Johansson 1865-1929	Tidstypisk gravvård i art deco, intressant yrkestitel	Riklig påväxt.	Re
B	170		Ivar Larsson 1901-1935	Unik gravvård i form av urna i stenram, miljöskapande	Gott skick	
B	171-172		F.d. Lantbrukaren Gustav Andersson 1843-1923 hustrun Olena Gustava Andersson 1834-1914	Sent exempel på hög smalsten med rik och väl utförd dekor från 1920-talet, miljöskapande	Gott skick	

Kvarter	Gravn.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	173-174		Lantbrukaren Anders Holmlund 1803-1886 hans maka Bengta f. Jakobsson 1819-1891	Relativt gammalt exempel på hög smalsten från 1880-talet, miljöskapande, mäktig person i socknen lokalhistoriskt värde	Gott skick	
B	175		---	Ålderdomlig stenhäll, troligtvis hög ålder, visar på kyrkogårdens långa kontinuitet (kan ev vara Jöns Ehrnstedt)	oläslig	
B	176		Albertina Jönsson 1864-1928	Tidstypiskt stenkors från 1920-talet, kvinnograv, miljöskapande	Gott skick	
B	184-185		Hemmansägaren Thomas Troedsson 1852-1941 hustrun Albertina Troedsson 1855-1930	Påkostad gravvård med tillhörande ram utformad till sammanhållen estetisk helhet, tidstypisk 1940-tal, miljöskapande	Gott skick	
B	204		Albin Johansson 1861-1910 Johanna 1861-1934 Sjunne 1896-1972	Lokalhistoriskt värde, allti- allo i socknen, alla kände Sjunne (den sjunde sonen i barnaskaran)	Gott skick	

Kvarter	Gravn.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
B	220-221		Hemmansägaren Emanuel Carlsson 1874-1938 H. M. lärarinnan Hanna Carlsson 1872-1945	Något ovanlig form av gravvård med tillhörande ram, tidstypisk 1930-40-tal, miljöskapande, lokalhistoriskt värde, Hanna fortsatte arbeta även som gift - kvinnohistoria, de lät även bygga småskolan	Gott skick	
C	10		Matilda Carlsson 1852-1925	Stor påkostad gravvård flankerad av urnor, miljöskapande, 1920-tal, kvinnograv, var hushållerska åt Otto (C 17) och Lorentz (B3)	Gott skick	
C	11-12		Nils Johan Christianssons familjegrav	Stor påkostad gravvård med tillhörande stenram, ovanlig variant av tidstypisk gravvård från 1910-20-tal, miljöskapande, en son i USA skickade pengarna till denna ståtliga gravvård	Gott skick	
C	13-16		Lantbrukaren Per Bengtssons familjegrav liggande i mitten: Per 1875-1954 Anna 1879-1961 liggande söder: Elsa 1903-1987 liggande norr: Agnes 1899-1983	Familjegrav med tillhörande ram och anslutande mindre liggande vårdar utformad till sammanhållen estetisk helhet, tidstypisk 1950-tal, miljöskapande, (Anna dotter till C11-12)	Gott skick	

Kvarter	Gravnr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
C	17		Hemmansägaren Lars Otto Kristofferson 1844-1914	Hög smalsten, tidstypisk, mjölskapande, lokalhistoriskt värde var brevbärare och blev rikskänd då han delade ut posten från en vagn dragen av en get	Viss påväxt	
C	24-25		Bengt Andersson 1844-1889 Hustrun Hedvid 1845-1919	Tidstypisk jugendvård från 1910-talet, Bengt avled i arbetet som flottare i Åtran - lokalhistoriskt värde	Viss påväxt.	
C	31		Signe Och Rickard Jönsson 1902-1904	Äldre enkel liten barngrav, socialhistoriskt värde	Gott skick	
C	42-43		Skräddaremästare Bernhard Olssons familjegrav	Skräddarmästaren levde 1859-1900. Hustrun Augusta Severina Karlsdotter 1863-xxx försörjde sig bl.a. som skolvaktmästare i Askome skola efter makens död. Tidstypisk jugendstil, mjölskapande, intressant yrkestitel.	Gott skick. Nedlagd.	Återställ stående eller placera liggande på värdigt sätt.

Kvarter	Gravnr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
C	50-51		Anders Martin Johansson 1841-1896 hustrun Augusta Matilda 1854-1934	Låg bred vård i jugendstil, en av få på Askome kyrkogård, mjölskapande. Anders arbetade som flottare och är omskriven då han var nära att omkomma.	Gott skick	
C	71		Minne öfver Agneta Larsdotter 1866-1881 rest af en kär fader	Unik, hög ålder, hantverksmässigt utförd i ålderdomlig stil, mjölskapande	Gott skick, viss påväxt	
C	74		Helena Karlsson 1851-1925	Stenram där ena kanten utgör livstenen, mjölskapande	Gott skick	
C	93-97		Vänstra: Hem-äg. Emanuel Andersson 1854-1940 hustrun Magdalena Andersson 1852-1909 Högra: Syskonen Emanuelsson Karl Edvard 1881-1927 Anna Elemina 1891-1964 Ester Matilda 1896-1957	Familjegrav med två höga smalstenar med fint arbetad dekor, mjölskapande, lokalhistoriskt värde då de ogifta syskonen Emanuelsson byggde huset intill kyrkans norra sida som de sedan donerade till kyrkan.	Gott skick, lutar något	

Kvarter	Gravn.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
C	143-144		Fritz Olsson 1908-1990 Judith Olsson 1906-1985	lokalhistoriskt värde, startade och drev affären i Askome	Gott skick.	
C	165		Hustrun Jenny Amanda Troedsson 1876-1921	stor stenvård från 1920-talet, visar årsring i denna del av kvarteret	Nedlagd?	Exmpel på hur större högre stenvård kan placeras liggande på värdigt sätt.
C	169		Birger Johansson 1887-1909	Exempel på liten enkel vård över ung man, visar äldre årsring i denna del av kvarteret	Gott skick	

RAPPORTER FRÅN KULTURMILJÖ HALLAND 2021

2021:1	Tjärby grustäkt, Arkeologisk utredning
2021:2	Båtsmans, del av Lahall 2:13, flytt av byggnad
2021:3	Skummeslövs kyrka, utvändig renovering
2021:4	Sankta Gertruds kapell, utvändig renovering
2021:5	Broktorp 4, Antikvarisk förundersökning
2021:6	Brovakten 4, Antikvarisk förundersökning
2021:7	Landeryds godsmagasin -renovering av tak och syll
2021:8	Brons- och järnålder vid Holms kyrka, Holm 2:3, Arkeologisk undersökning
2021:9	Hotell Mårtensson, Gillestugan 1, Skyltning mm. Antikvarisk förundersökning
2021:10	Bocken 18 och Bocken 20. Förslag till planbestämmelser för kulturvården.
2021:11	Kemisten 5, Antikvariskt utlåtande.
2021:12	Råmebo hembygdsgård. Vård- och underhållsplan
2021:13	Befästningsrester i Norre Katts park. Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:14	Öringe fiber, Getinge sn, fast. Öringe 1:5, Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:15	Hotell Mårtensson, Takkupor, rev förslag. Konsekvensbeskrivning
2021:16	Busstur Stora Torg, Arkeologisk undersökning (schaktningsövervakning)
2021:17	Inför ny vatten- och elledning. Falkenberg. Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:18	Frillesås-Rya 3:77. Kungsbacka kn. Arkeologisk förundersökning
2021:19	Valhalla 5, antikvariskt utlåtande
2021:20	Försörjningshemmet 18, antikvariskt utlåtande
2021:21	Påarps gravfält, Trönninge sn, Halmstads kn, Arkeologisk schaktningsövervakning
2021:22	Marbäck, Halmstad, Snöstorps sn. Arkeologisk utredning
2021:23	Fibernetläggning vid treuddar, en stensättning och en boplats i Bexets stugby, Trönninge sn, Halmstad. Arkeologisk schaktningsövervakning
2021:24	Kv. Postmästaren, Esplanadparken och Norra Vallgatan - kulturmiljöutredning
2021:25	Spannarps kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:26	Sibbarps kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:27	Tvååkers kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:28	Dagsås kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:29	Flickskolan 6, Varberg, antikvarisk förundersökning
2021:30	Gästgivaren 10, Varberg, antikvarisk förundersökning
2021:31	Societetshuset i Varberg, antikvarisk medverkan
2021:32	Alfshögs kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:33	Askome kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:34	Vessige kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:35	Lyngåkra 6:8, Rivningsdokumentation
2021:36	Gamlestugan i Morup, Morup 27:1, antikvarisk medverkan
2021:37	Hägareds gård, fönsterbyte, antikvarisk medverkan
2021:38	Köinge kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:39	Okome kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:40	Svarträ kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:41	Tjärby kyrka, konstglasfönster, antikvarisk medverkan
2021:42	Tjärby kyrka, invändig renovering, antikvarisk medverkan
2021:43	Varbergs idrottshall, antikvarisk förundersökning
2021:44	Dagsås kyrka, exteriör renovering

KULTURMILJÖ
HALLAND

POSTADRESS: TOLLGATAN 7 | 302 32 HALMSTAD | TEL: 035-19 26 00

E-POST: [KANSLI@KULTURMILJOHALLAND.SE](mailto:kansli@kulturmiljohalland.se) | HEMSIDA: [WWW.KULTURMILJOHALLAND.SE](http://www.kulturmiljohalland.se)